

STILLEVEN

Marieke Damen

Uitgeverij LetterRijn Leidschendam

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten en onvolkomenheden, noch voor de directe of indirecte gevolgen hiervan.

Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever worden openbaar gemaakt of veelevoudigd, waaronder begrepen het reproduceren door middel van druk, offset, fotokopie of microfilm of in enige digitale, elektronische, optische of andere vorm of (en dit geldt zo nodig in aanvulling op het auteursrecht) het reproduceren (i) ten behoeve van een onderneming, organisatie of instelling of (ii) voor eigen oefening, studie of gebruik welk(e) niet strikt privé van aard is.

Eerste druk, mei 2020

© 2020 LetterRijn

Auteur: Marieke Damen

Redactie: Theo van Rijn, Marlies de Bruin

Grafische vormgeving: uitgeverij LetterRijn

Drukwerk: Grafistar B.V., Lichtenvoorde

Uitgeverij: LetterRijn

 LetterRijn

isbn: 978-94-918759-8-4

Voor L, omdat je nooit vergeten mag worden ...
... en voor Christa, omdat je stil in mijn hart leeft.

Proloog

De tuin strekt zich kaal voor me uit en eindigt abrupt bij de metershoge haag van venijnbomen. De rode besjes die erin hangen, steken fel af tegen de groene naaldtakken. Een vrouwtjesmerel pikt er een en spuugt het giftige zaad uit. Ze wipt op haar tak heen en weer en pikt nog een bes. Ze vliegt weg. Ik kijk haar na en tegelijk sluipt een gedachte mijn hoofd binnen. Ik kan een glimlach niet onderdrukken en als ik naar de venijnboom loop, begint mijn hart snel te kloppen. Mijn vingers glijden langs de giftige naalden, aarzelend nog, net zo lang tot ik het zeker weet. Dan breek ik enkele takken met rode bessen van de haag, kijk om me heen en haast me naar binnen. Alsof de beesten in dit bos weten wat ik van plan ben.

1

2020

De printer ratelt onregelmatig, terwijl de afbeelding van mijn zus beetje bij beetje uit het apparaat rolt. Haar gezicht ziet er enigzins anders uit, maar wat wil je ook na twintig jaar? De kans is groot dat Manuela dit ook over mij zal zeggen. Ik prop de laatste hap van mijn broodje in mijn mond, pak de foto uit de printlade en loop naar de aangebouwde, glazen serre die ik heb ingericht als atelier. Zoals gewoonlijk springt Katie speels voor me uit en moet ik oppassen dat ik niet over de langharige kat struikel. Ik fluit en roep haar zusje Mango om haar gezelschap te houden, zodat ik al mijn aandacht op de foto kan richten. Mango komt langzaam aangesjokt en de twee poesjes zijn mij al snel vergeten.

In het atelier komt het daglicht in overvloed naar binnen en kan ik het gezicht van Manuela tot in detail bekijken. Mijn ogen glijden gretig over het papier en tevreden constateer ik dat haar uiterlijke kenmerken er nog net zo onmiskenbaar uitzien als vroeger. Haar wilde rode krullen, haar lichte huid met de sproeten op haar neus en wangen en de zelfverzekerde blik, het lijkt alsof de tijd heeft stilgestaan. Ze oogt gelukkig. Maar misschien hoop ik het te veel.

Ik nestel me met mijn laptop op de canapé in mijn atelier. Ik kan haar mail wel duizend keer lezen. Elke letter, elke zin graveer ik in mijn geheugen. Ze schrijft dat ze via Karin Vermeulen aan mijn e-mailadres is gekomen. Het is zeker twee jaar geleden dat ik die vrouw heb geschilderd en zij is nu wellicht de enige die ons allebei kent zoals we nu zijn geworden. Zou Manuela hebben verteld dat ze mijn zus is? Zou ze überhaupt over mij hebben gesproken de afgelopen twintig jaar? Of zweeg ze mij voor iedereen dood?

Mijn blik glijdt naar haar naam onderaan de mail. Ze sluit af met haar voorletter en als achternaam geeft ze *Keijzer* op. Een

prachtige hint en typisch iets voor Manuela om er een spel van te maken. Glimlachend schud ik mijn hoofd vol bewondering dat ze na al die jaren nog weet dat ik zo van sprookjes hou.

Ik probeer een beeld in mijn hoofd te schetsen waarbij ze de mail naar mij aan het tikken is. In lotushouding, met rechte rug en zelfverzekerd over de inhoud. Als mijn zus ergens voor gaat, twijfelt ze niet. Alhoewel ik er in dit geval niet helemaal zeker van ben. Zouden haar herinneringen haar hebben geprobeerd terug te roepen? Hoelang zou ze überhaupt bezig zijn geweest om onze hereniging in gang te zetten? Ik voel me duizelig worden, de letters op het scherm draaien in cirkeltjes voor mijn ogen. Spijt neemt bezit van mijn lichaam. Twintig jaar hebben we weggegooid. Twee decennia waarin we niet ons sprookje leefden zoals we aan elkaar hadden beloofd.

2

1998

‘Mama, wil je alsjeblieft, alsjeblieft met me mee naar school?’
Ik stond naast haar bed, vouwde mijn handen voor mijn gezicht en keek mijn moeder smekend aan. Ze had slaperige ogen, met zwarte mascaravegen eronder. Mijn vader lag hard te snurken naast haar. Ze zuchtte.

‘Kind, je bent al tien. Dat kun je toch wel zelf? Laat me alsjeblieft nog slapen. Vraag Manuela maar of ze met je mee wil.’

Mijn vader draaide zich om in zijn slaap, waardoor zijn gesnurk stopte en het stil werd in de kamer. We hielden beiden onze adem in en lieten die pas weer ontsnappen toen we merkten dat hij doorsliep.

‘Manuela is onderweg naar haar eigen school,’ fluisterde ik. Manuela was vijftien en zat op een middelbare school aan de andere kant van de stad.

‘Lieverd, het komt goed, je weet de weg. Ga maar, anders kom je te laat.’ Ze gaf me een kus, draaide haar rug naar me toe en sloeg het dekbed over haar hoofd.

Van de eerste dag op een nieuwe school kreeg ik altijd de zenuwen in mijn buik. Deze ochtend probeerde ik mezelf in te prenten dat ik nergens bang voor hoefde te zijn. Ik was tenslotte een populair meisje met veel vriendinnen en hoe dichter ik bij school kwam, hoe meer ik mezelf geloofde. Met rechte rug opende ik het hek van het schoolplein. Het was alsof ik een denkbeeldige grens overstak. Alle hoofden draaiden mijn kant op. De grote jongens, die aan het voetballen waren, stopten hun spel. Een van hen zei iets tegen zijn vrienden, waarna ze hard begonnen te lachen en mijn kant uit keken. Ik wilde het liefst oplossen in de lucht. Dat ik een

regenwolk zou worden en mijn tranen met bakken uit de hemel zou laten vallen, boven op hun rotkoppen.

Vier meisjes van ongeveer mijn leeftijd stonden bij de ingang van het schoolgebouw. Met nieuwe moed liep ik eropaf, maar voor ik bij hen was, verdwenen ze naar de andere kant van het plein en begluurden me vanaf daar. Ik pakte mijn rugzak, ritste hem open en deed net of ik iets zocht. Ik haalde een paar spullen uit mijn tas en zette ze naast me neer. In mijn hoofd bad ik dat de bel zou gaan, terwijl ik driftig verder zocht naar niets. Het leek een eeuwigheid te duren voordat het verlossende geluid klonk en ik weet niet waar ze ineens vandaan kwamen, maar de voetbaljongens stonden voor mijn neus, net iets te dichtbij. Een van hen pakte mijn beker melk en liep het schoolgebouw binnen. De andere drie jongens duwden me tegen de muur.

‘Wat kom je hier doen? Deze school is niet voor uitschot uit de Flutwijk,’ zei de langste van de drie.

Ik wist niets terug te zeggen, voelde me als verlamd. Hoe was het mogelijk dat ik niet een kort moment onzichtbaar kon zijn op een school? Het was alsof ze konden ruiken dat ik in die wijk woonde.

‘Kom mee, Jeroen. Raak haar niet te lang aan, anders krijg je schurft.’

Mijn juf stelde zich aan me voor als mevrouw Donkelaar en ze was misschien wel twee keer zo oud als mijn moeder. Ze had een smal gezicht met dunne lippen en fijne rimpels. Haar kraalogen keken streng de klas in en met een kort gebaar wees ze me naar een plek achter in de klas, naast het raam. Daar had ik mazzel mee, want nu kon ik lekker veel naar buiten kijken.

‘Hoi, ik ben Evelien,’ zei het meisje dat in de schoolbank naast me zat. Ze droeg een bril met dikke glazen, waardoor haar ogen er een beetje gek uitzagen. Ze keek me nieuwsgierig aan, terwijl ik me naast haar op de stoel liet zakken.

‘Ik zag je net al op het schoolplein. Er wordt over je geroddeld,’ fluisterde Evelien.

‘O ja?’ antwoordde ik en haalde mijn schouders op.

‘Woon jij echt in de Fluutwijk?’

Ik knikte aarzelend.

‘Mijn moeder zegt altijd dat ze daar nog niet dood gevonden wil worden.’ Ze lachte. ‘Maar mij maakt het niet uit hoor,’ voegde ze er haastig aan toe.

‘Ik zou liever nergens dood gevonden willen worden,’ antwoordde ik.

‘Monica!’ De schelle stem van de juf sneed door de klas. Iederen schoot rechtop. Geschrokken keek ik haar aan.

‘Hier op school gelden er regels en één daarvan is dat kinderen hun mond houden als ik mijn hand opsteek. Heb je dat goed begrepen?’

‘Ja,’ antwoordde ik.

‘Een tweede regel is dat we hier altijd met twee woorden spreken, dus: ja wát?’

‘Ja, juf.’

‘Ik wens met mevrouw aangesproken te worden. Het is mevrouw Donkelaar.’ Ik keek rond en zag alle ogen op mij gericht. Het was maar goed dat ik zat, want mijn benen begonnen te trillen.

‘Dus, Monica Brandwijk, wat wilde je ook weer zeggen?’

‘Ja, mevrouw Donselaar.’

Er klonk gegniffel in de klas.

‘Stilte!’ riep ze, waarna ze in mijn richting liep. Bij het tafeltje van Evelien bleef ze stilstaan. Wat een geluk dat ik tussen Evelien en het raam geklemd zat. Ze boog voorover, haar priemende ogen doorboorden me. ‘Dacht jij soms grappig te zijn?’

Angstig keek ik haar aan. ‘Nee, mevrouw.’

‘Zeg me na: *Nee, mevrouw Donkelaar.*’ Bij de *ke* sloeg haar stem over en ik besepte wat ik fout had gedaan. Ik sloeg mijn ogen neer en zei: ‘Nee, mevrouw Donkelaar.’

‘En de volgende keer kijk je me aan als je tegen me praat. Zo doen fatsóenlijke mensen dat namelijk.’ Ze draaide zich om en begon met de les.

3

De jongen die mijn melk had gepikt, zat bij me in de klas. Hij heette Peter en tijdens de les wierp hij me hatelijke blikken toe. Ik deed net of ik het niet zag en draaide mijn hoofd naar het raam. Terwijl ik gedachteloos mijn nagels kort beet, zag ik buiten een mus heen en weer huppen op de grond. De veren van de mus waaiden bij elke windvlaag omhoog, waarna hij zijn kop heen en weer bewoog alsof hij de wind van zich wilde afschudden. Uiteindelijk vloog hij weg, hoog de lucht in en ik keek hem na tot ik nog maar een stipje in de lucht zag en de zon mijn ogen verblindde. Ik denk dat hij op weg ging naar het zonnestelsel. Juf Irene had erover verteld op de Mariaschool en het klonk alsof het een magische wereld was. Ja, de mus ging vast daarnaartoe. Ik wilde ook zo vrij zijn en kunnen wegvliegen.

‘Monica?’ Mevrouw Donkelaar keek me vragend aan. Ik voelde me rood worden en mijn trui begon op mijn rug te prikken van de plotselinge hitte. Waar had ze het over? Ik bedacht me dat ik de afgelopen minuten de stem van mevrouw Donkelaar wel had gehoord, maar dat ik niet had geluisterd. Ik had haar stem net zo van me afgeschud als de mus de wind had willen afschudden. Alleen ik kon niet vluchten, maar zat gevangen tussen veertig ogen die me het liefst doorboorden met hun scherpe blikken.

‘Eh ...’ stamelde ik.

Evelien stootte me onder tafel aan en schoof een briefje onder mijn neus waarop *WNF* stond geschreven. Vragend keek ik haar aan. Ze zuchtte en vanuit mijn ooghoeken zag ik dat ze haar schouders ophaalde.

‘WNE, mevrouw?’ gokte ik.

‘Precies. En waar staan die letters voor?’ vroeg ze vervolgens. Mijn blik kruiste dankbaar die van Evelien.

‘Wil niet fucken!’ schreeuwde Peter. De klas hield gezamenlijk

de adem in. Hier en daar klonk gegrinnik. Mevrouw Donkelaar draaide haar hoofd naar Peter en zei: ‘Peter, dat soort taal hoor ik liever niet in de klas, iemand anders? Waar staat WNF voor?’

Peter stak zijn vinger op en kreeg weer de beurt.

‘Ik weet het wel hoor, mevrouw Donkelaar. WNF staat voor Wereld Natuur Fonds.’

De juffrouw knikte tevreden. ‘Goed zo, Peter. En dit wordt het doel waarvoor onze klas geld gaat ophalen tijdens de rommelmarkt volgende maand. Elke klas heeft een ander doel en de klas die het meeste geld ophaalt, wint een beker. Ik vind dat groep 7 dit jaar maar moet winnen. Wat vinden jullie?’

Er klonk gejuich in de klas, terwijl Peter triomfantelijk mijn kant op keek. Nijdig keek ik terug.

‘Goed,’ vervolgde mevrouw Donkelaar. ‘De komende weken gaan jullie alles leren over wat het WNF allemaal doet en jullie gaan thuis alle kasten uitpluizen op zoek naar spullen om te verkopen. Misschien heb je wel speelgoed waar je toch niet meer mee speelt of boeken die je niet meer wil lezen. Vraag je ouders en andere familie of ze spullen overhebben die ze willen doneren voor het goede doel.’

Een golf van geroezemoes ging door de klas. Hier en daar ving ik namen op van lievelingstantes en ooms. Ik wilde verdwijnen voor deze onmogelijke opdracht. Mijn blik gleed naar buiten in een poging de gevluichte mus te vinden. Maar die kwam natuurlijk niet meer terug.

Na school liep ik alleen naar huis. Achter me joelden jongensstemmen, ik deed net of ik niets hoorde en ging sneller lopen. De voetbaljongens waren op hun fietsen en hielden in toen ze naast me reden. Peter reikte me de gestolen beker melk toe.

‘Wil je melk?’ vroeg hij.

Zonder op mijn antwoord te wachten, gooide hij de beker leeg over mijn hoofd. Terwijl ik de melk uit mijn ogen wreef, stierf het gelach weg in de straat.

4

2020

In de loop der jaren ben ik het stationsplein gaan beschouwen als mijn domein, waarin ik de passanten beschouw als visite die ik niet hoeft te ontvangen. Ze kennen de weg en letten niet op hun gastvrouw die wegvalt in het decor van de hectiek. Ze hebben geen idee van mijn fascinatie voor hen die hun ware emoties proberen te verbergen. Als een onder een capuchon weggedoken student stoer naar zijn vrienden loopt, maar doordrenkt is van verdriet, zie ik dat. Ik zie het ook als een vrouw lacht, terwijl haar ogen schuldbesef tonen. Ik zie het allemaal. Het zijn de minuscule lijntjes die het aan mij verraden. De schaduwen die op een bepaalde manier over het gezicht trekken en de energie die om hen heen hangt als een onzichtbare verklikker. Het is precies de reden waarom ik zo'n goede kunstenaar ben, al zeg ik het zelf. Ik versta de kunst om de ziel in mijn portretten te vangen.

Zonder tekenblok en potlood ga ik nooit op pad. Op mijn bankje tegenover het station maak ik gewoonlijk schetsen van de emoties die ik onder de huid van mijn hoofdpersoon vandaan peuter. Ik leg ze vast in een paar strepen. Het helpt me om een diepere laag te kunnen aanbrengen als ik mijn definitieve portretten maak. Vandaag bewandelen mijn ogen een andere weg. Ze zijn niet op zoek naar inspiratie. Ze zijn op zoek naar Manuela. Naar haar zwierige krullen. Naar haar bijna arrogante houding. Ze moet érgens zijn, dus waarom niet hier, tussen mijn visite? Mijn ogen flitsen heen en weer, scannen elk persoon. Achter me klinkt het geluid van piepende handremmen. Ze lijken op die van vroeger van Manuela. Met een ruk draai ik me om. Een yup met een aktetas springt van zijn fiets. De teleurstelling die opwelt, kan ik nauwelijks onderdrukken.

Een paar uur blijf ik zitten, mijn benen voelen inmiddels stram aan en precies op het moment dat ik gedesillusioneerd naar huis wil vertrekken, zie ik haar de stationshal binnengaan. Ze draagt een hoodie en haar capuchon verbergt deels haar krullen, maar de bos is te groot om volledig onder de stof schuil te gaan. Op een afstandje volg ik haar en als ik het stationsgebouw binnenloop, vang ik nog net een glimp op van haar capuchon. Ze daalt de trap af naar de tunnel die leidt naar de andere perrons. Ik moet rennen om haar niet uit het oog te verliezen en in mijn haast duw ik een puisterige student omver.

‘Hé, kijk eens uit,’ roept hij verontwaardigd.

Ik roep ‘sorry’ over mijn schouder en incasseer de scheldkanonnade. Geen tijd te verliezen. Beneden in de tunnel zie ik Manuela de trap van perron vier oplopen. In een opwelling roep ik haar naam. Enkele mensen draaien zich geïrriteerd om, maar Manuela loopt stug door. Buiten adem strompel ik de laatste traptreden op die naar het perron leiden. Ze staat nietsvermoedend op de trein te wachten en nu zie ik van opzij waarom ze me niet heeft gehoord toen ik haar naam riep. Ze staat op haar telefoon te scrollen en aan het witte snoer te zien, heeft ze oortjes in. Meer dan twintig jaar is gereduceerd tot vijftig meter afstand. Al die tijd heb ik hiervan gedroomd en nu ik de gelegenheid heb om haar aan te raken, blijkt het moment groter dan ik aankan. Mijn geest en mijn lichaam laten me volledig in de steek. Als versteend sta ik tussen mijn visite naar de binnenrijdende trein te kijken. Manuela loopt verder van me weg en stapt een coupé in. Ze gaat aan de perronzijde met de rug naar me toe zitten. Het fluitje klinkt en de trein komt in beweging. Langzaam zie ik haar van me weggrijden en ik word overspoeld door een gevoel van spijt. Het zet zich vast in mijn ingewanden, klauwt in mijn hart en doet mijn maag wentelen. Mijn mond wordt vochtig en een tel later spuug ik mijn ontbijt in golven over de rails van spoor vier.

5

1998

Thuis lag er een briefje op de keukentafel. *Hoi M&M, we komen laat thuis. In de koelkast staat macaroni. X mama*

Nadat ik me had omgekleed en gewassen, nestelde ik me op de bank en zette de tv aan. Nog voor er beeld was, vulde de stem van Oprah Winfrey de kamer. Ik fantaseerde dat ik haar gast was en dat ze mij bij wijze van begroeting zo hard tussen haar volle borsten zou klemmen, dat ik bijna geen adem meer kon halen. Wij zouden het goed kunnen vinden samen, Oprah en ik.

Het publiek op de televisie lachte en op dat moment kwam Manuela met veel bombarie binnen. Altijd als zij binnenkwam, leek de lucht zich te verplaatsen alsof heel groep zeven een klaslokaal in denderde. De energie bracht haar rode krullen eindeloos in beweging, alsof ze een wals dansten.

‘Pa en ma weer weg?’ Manuela wachtte mijn antwoord niet af, maar liep op me toe en greep me bij mijn arm. ‘Kom, dan gaan wij ook.’

Ze hoefde het niet nog een keer te zeggen. Het vooruitzicht bij haar te zijn, was voldoende om me met alle plezier te laten meeslepen.

Ik zat bij haar achter op de bagagedrager die pijn deed aan mijn billen. Om de pijn wat minder te hoeven voelen, spande ik mijn spieren aan. Manuela ploeterde voort over het industrieterrein waar we woonden. De bedrijven om ons huis heen bestonden niet meer, de gebouwen waren leeg en de ramen, op enkele uitzonderingen na, allemaal ingegooid door jongeren die hier soms ’s avonds rondhingen.

Het was fris, het najaar was nu echt begonnen. Ik had het koud in mijn dunne jas en bovendien begon het te regenen. Manuela stop-

te bij een van de vervallen gebouwen. Een grijs vierkant blok, het deed kil aan, de verkleuringen op de gevel vormden de woorden *gebroeders Berkel*. Ik vroeg me af of de gebroeders nog leefden, of dat ze gewoon waren verhuisd of misschien ruzie hadden en daardoor dit troosteloze gebouw hadden verlaten. Het uiterlijk van het pand deed in elk geval vermoeden dat er een triest verhaal achter zat. Net als trouwens het hele industrieterrein de Fluutwijk, inclusief ons eigen huis, een uit grijze baksteen opgetrokken oude bedrijfswoning. Achter ons huis hadden we een grote tuin die helemaal was betegeld met groen uitgeslagen stenen, waarop Manuela en ik glijwedstrijden hielden als het vochtig weer was. Wie het eerst het houten tuinhuis aanraakte had gewonnen. Manuela liet mij altijd winnen. Dat ik dat wist, vertelde ik haar niet.

Manuela liet haar fiets telkens onder de carport staan. Ze zei dat hij toch nooit zou worden gejat, omdat hij te krakkemikkig was. En daar kwam nog bij dat ze de fiets zelf ook had gejat. Maar dat mocht volgens Manuela, want iedereen leende anoniem elkaars fietsen. 'Fietsen zijn een gemeenschappelijk bezit,' zei ze ooit tegen me en dus probeerde ik ook een keer een fiets te lenen toen ik nog op basisschool *De Regenboog* zat. De meeste zaten op slot, maar uiteindelijk vond ik een mooie. Hij was groter dan het merendeel van de fietsen van de meisjes uit mijn klas, maar ik was de langste van allemaal, dus als het goed was, paste hij me perfect. Ik wilde net mijn voet op het pedaal zetten, toen er een meisje van twee klassen boven mij met haar handen in haar zij voor me ging staan en de weg blokkeerde.

'Waar denk jij naartoe te gaan met mijn fiets?' zei ze woedend.

Ik haalde mijn schouders op en iets zei me dat ik haar de fiets maar beter kon teruggeven. Voor ik dat kon doen, trok ze de gemeenschappelijke fiets uit mijn handen en gaf me een klap in mijn gezicht. Voor ik het wist had ik mijn hand ook tegen haar wang gepland en tegelijk een trap tegen de fiets gegeven. Dat zag de meester en mama moest op school komen. Ik werd naar huis gestuurd en papa zorgde dat ik drie dagen niet kon zitten. Daarna

heb ik nooit meer een gemeenschappelijke fiets aangeraakt en ik twijfelde een beetje aan Manuela's woorden, maar dat durfde ik haar niet te zeggen.

Manuela liep naar de zijkant van het gebouw van de gebroeders Berkel en trapte een raam in. Het gerinkel sneed door de stilte die in dit deel van de stad overal heerste. Ik keek schichtig om me heen, maar wat had iemand hier in godsnaam te zoeken? Natuurlijk had niemand het gehoord.

Nadat ze alle glasscherven uit het kozijn had getikt, tilde Manuela mij op. Ik klom door het gapende gat, waar een schimmelige lucht me tegemoet kwam. Er klonk getrippel en ik zag enkele muizen langs de muur schieten om vervolgens achter de plint te verdwijnen. De vloerbedekking was verweerd door het vocht en midden in de ruimte stond een vergadertafel met een dikke laag stof erop. Een paar kantoorstoelelen stonden verspreid in de ruimte alsof de gebroeders Berkel op het laatst hadden geprobeerd om de leegte die ze achterlieten toch nog een beetje op te vullen.

Manuela's tas vloog door het open raam naar binnen, gevolgd door haar rode haardos. Goedkeurend keek ze rond en sprong vanaf de vensterbank met een sierlijke boog op de grond. 'Zo, zo, de broertjes Berkel hadden het wel lekker voor elkaar hier, kijk eens aan. Die tafel kunnen we wel gebruiken.' Met haar mouw veegde ze het ergste stof van de tafel en ze schoof twee stoelen bij. 'Ga zitten, zussie. Ik heb iets voor ons.'

Ze pakte haar tas en gooide de inhoud op tafel: een zak chips, blikjes cola en twee rolletjes drop.

Mijn ogen werden groot. 'Hoe kom je daaraan?'

'Maakt dat iets uit? Eet nou maar. Wat wil je eerst?'

'Chips!'

Manuela lachte en trok de zak open. Ik graaide met mijn hand in de zak en propte alles in mijn mond. Manuela deed hetzelfde, als echte zus.

Ik vond Manuela mooi. Ze leek bijna op een echte vrouw. Ze

had me op een keer haar borsten laten zien, die al best groot waren. Volgens Manuela zouden ze nog groter worden. Soms zag ik jongens naar haar kijken, maar dan draaide ze haar hoofd van hen weg, met haar neus in de lucht. 'Viespeuken zijn het,' zei ze dan. En dan leek het of ik mijn moeder hoorde praten, terwijl mijn moeder niet eens de moeder van Manuela was. Het feit dat we toch zussen waren, hadden we aan onze vader te danken. Officieel heette het halfzussen, wat ik heel raar vond, want hoe moest het dan voelen om een hele zus te hebben?

De zak chips was bijna leeg toen Manuela geheimzinnig fluisterde: 'Dit wordt onze verborgen plek. Hier kunnen we afspreken als we elkaar geheimen willen vertellen en we kunnen hier onze schatten verstoppertje.' Ze pakte de rugzak en ritste het zijvak open. Haar ogen glinsterden. 'Ik heb iets voor je. Ogen dicht.' Ik deed mijn handen voor mijn ogen en luisterde naar het geritsel dat Manuela veroorzaakte. 'Oké, kijk maar.'

Ik haalde mijn handen weg en keek recht in het triomfantelijke gezicht van mijn zus. Ze hield een tekenblok en kleurpotloden in haar handen en gaf ze aan mij. Ik pakte ze voorzichtig aan, niet in staat iets te zeggen. Dankbaar keek ik haar aan.

'Dan kun je hier lekker tekenen en je kunstwerken verstoppertje.'

Ik overlaadde Manuela met honderden kussen. Ze wist hoeveel dit voor mij betekende. Mijn moeder had me al jong verboden te tekenen, maar elke keer als ik stiekem een potlood in mijn hand had, maakte ik van het lege vel papier een mooi kunstwerk. Het liefst met gezichten die ik uit een tijdschrift scheurde, dan keek ik heel precies naar de overgang van kleur en schaduw en inmiddels wist ik zelfs hoe je een gezicht kon laten lachen, zonder dat de ogen al waren getekend.

Manuela duwde me zachtjes van zich af. 'We moeten nog één ding doen,' zei ze. 'Een codewoord voor onze geheime plek bedenken. Als we dat woord gebruiken, is het een teken dat we hier naartoe gaan. Een soort geheimtaal.'

Met de tekenspullen nog in mijn handen voelde het alsof ik een

klein stukje van de mus mocht zijn. Misschien een vleugel, het was in elk geval een begin. Ik greep haar opnieuw vast en knuffelde zo hard dat we bijna van onze gammele stoelen vielen. Manuela beantwoordde mijn knuffel en plantte een kus boven op mijn hoofd.

Terwijl ik in Manuela's armen lag, dacht ik aan de plek waar de mus naartoe was gevlogen.

'Zonnestelsel,' zei ik. 'Dit wordt ons zonnestelsel.'

Manuela's greep verslaptte, ze zocht mijn ogen. 'Ik vind het een prachtige naam,' zei ze verbaasd.

6

Mijn eerste school heette Mariaschool en daar kreeg ik les van juf Irene en juf Tessa. Juf Tessa gaf aan ons de opdracht om als verjaardagscadeau juf Irene te schilderen. Ze had een foto uitvergroot en voor in de klas gehangen, zodat we haar zo goed mogelijk konden namaken. De foto was wazig, alsof het gezicht van juf Irene gemaakt was van wolken, waardoor het leek of zij aan het dagdromen was over iets geheimzinnigs.

Ik mengde verfkleuren, zette penseelstreken en vervaagde ze vervolgens met mijn mouwboord. Telkens als ik van het papier naar de met plakbandjes op het krijtbord vastgeplakte reuze-juf Irene keek, leek het alsof ik dieper in haar binnenste gluurde. Ik had het gevoel dat ik afgleed naar een andere planeet, waarop het niet mogelijk was om geluiden, geuren, gevoelens en andere beelden dan het gezicht van juf Irene binnen te laten dringen. Ik voelde me maar wát thuis op die planeet, waarin een oordeel geen betekenis had en pijn, schaamte en angst alleen maar woorden waren. Dit was de plek waarin ik net zo paste als de voet van As-sepoester in het glazen muiltje.

Tijdens de laatste penseelstreken werd ik langzaam weer uit het portret gezogen en vonden geluiden hun weg naar mijn trommelvliezen. Ik had niet eens in de gaten gehad dat de halve klas, inclusief juf Tessa, zich om mijn tafel had verzameld. Die middag werden er eenentwintig verschillende versies van juf Irene gemaakt, maar geen enkele leek werkelijk op haar. Behalve één en daar stond mijn naam in hanenpotenletters onder.

Na school vroeg juf Tessa aan mijn moeder of ze even wilde binnenkomen. Mama trok haar wenkbrauwen op en keek me beschuldigend aan terwijl we achter de juf aan naar mijn klas liepen.

‘Uw dochter heeft werkelijk een uitzonderlijk talent, mevrouw Brandsma,’ zei Juf Tessa, terwijl ze de schildering voor mijn moe-

ders neus hield. Ze pakte het portret van de juf aan en staarde ernaar. Ze fronste haar wenkbrauwen, stotterde wat en leek van streek voor ze zich herstelde. ‘Prachtig,’ zei ze.

‘Ik heb de directeur de schildering laten zien en we zijn beiden van mening dat ze hierin gestimuleerd moet worden. Wellicht kan ze begeleiding krijgen of zoiets, dat zouden we kunnen uitzoeken als u het ermee eens bent.’ Juf Tessa keek haar vragend aan en ik barstte zowat uit elkaar van opwinding.

‘O mama, mag dat?’ vroeg ik. ‘Alsjeblieft?’

‘Daar hebben we geen geld voor,’ zei mama resoluut. Ze gaf de schildering terug, pakte me bij de hand en spoorde me aan mee te gaan. ‘Dankjewel voor je belangstelling,’ zei mijn moeder en trok me mee. Bij de deur keek ik om en ik zag juf Tessa met een verbaasde blik achterblijven, het portret van juf Irene nog in haar hand. Tranen welden op, terwijl ik achter mijn moeder aan moest rennen om haar bij te houden.

Uit het zicht van de school greep ze me bij mijn schouders en bracht haar gezicht dicht bij dat van mij. Druppeltjes zweet klemden aan haar haargrens en haar irissen schoten van mijn linker- naar mijn rechteroog. Fronsrimpels stonden als een scheidslijn tussen haar ogen.

‘Beloof me dat je thuis nooit, maar dan ook nooit een tekening zult maken en er nooit, maar dan ook nooit een mee naar huis zult nemen. Kun je dat beloven, Monica?’ Bij de laatste zin schudde ze mijn schouders alsof mijn antwoord er op die manier zou afglijden, maar mijn lichaam versteende en ik kon alleen maar geschrokken terugkijken. Haar gezicht verzachtte en met een hand veegde ze een traan van mijn wang.

‘Het portret van de juf is prachtig liefje, maar ...’ Ze snoof en draaide haar gezicht weg van het mijne.

‘Maar wat?’ vroeg ik. ‘Waarom mag ik niet tekenen, mama? Waarom koop je nooit potloden voor mij, zoals alle andere moeders wel doen? Het is helemaal niet omdat we geen geld hebben, hè? Je hebt gelogen!’ Ik begon over heel mijn lichaam te trillen.

‘Rustig Monica’ zei ze. Uit haar jaszak pakte ze een zakdoek waarmee ze haar ogen depte en daarna snoot ze luid haar neus ermee. ‘Je moet me vertrouwen. Papa mag gewoon niet weten dat je zo’n talent hebt. Meer zeg ik er niet over en ik wil ook niet dat je er nog naar vraagt.’ Mijn moeder was niet in veel dingen zeker van haar zaak, maar in deze was ze meer dan duidelijk. Vlak daarna wisselde ik voor de eerste keer van school.

